

Daryna Kalynchiy: Mediální obraz islámského světa v novinách Ruska a Ukrajiny. FHS UK, Praha 2020, 70 s.

V rámci všeobecných debat o současných mezinárodních migracích a islámu jako jednom z významných činitelů imigrací do Evropy i boje proti nim se poněkud ztrácí skutečnost, že s těmito otázkami se potýkají nejen některé státy Evropské unie (zcela marginálně i Česká republika), ale rovněž další evropské země, v mnoha případech navíc konfrontované s populačními pohyby muslimů a s muslimskými (etno-)náboženskými minoritami po řadu století. Orientaci bakalářské práce D. Kalynchiové na současné Rusko a Ukrajinu, při níž se mohla opřít o jazykovou a do jisté míry i kontextuální znalost, proto považuji za vynikající a pro české akademické prostředí mimořádně přínosnou. Obdobně kladně hodnotím schopnost autorky na odpovídající úrovni zvládnout výzkumnou metodu, byť k tomu došlo vlastně až v průběhu samotné práce.

Práce je rozdělena na sedm nestejně dlouhých kapitol. Ve čtyřech kapitolách prolegomenální části autorka prostřednictvím sekundární literatury vymezuje moderní média a jejich vliv na konstrukci „reality“, dále muslimský, resp. v její dikci „islámský“ svět s ohledem na Ukrajinu a Rusko, a konečně problém tzv. islamofobie. V tomto případě přechází již od obecných definic k operacionalizovatelnému přístupu britské Runnymede Trust, jenž je pak přímo využit v analytické části práce. „Praktická“ část práce je tvořena jednak kratší kapitolou popisující výběr konkrétního vzorku (1 týdeník + 2 deníky v obou zkoumaných zemích, výzkum zahrnul období 1 roku) a výzkumnou metodu (kvantitativní obsahová analýza, naneštěstí bez explicitní charakteristiky typu kódování), jednak delší kapitolou přinášející vlastní analytické výsledky. Roli interpretace hraje jen kratší závěr práce (7. kpt.), po němž následují kvalitně zpracované seznamy literatury, grafů a tabulek. Po formální stránce je práce na vysoké úrovni a až překvapivě dobře je na tom i jazykově, ačkoli čeština není rodným jazykem autorky.

Námítky vůči bakalářské práci D. Kalynchiové lze mít hlavně vůči vstupním teoreticko-metodologickým, resp. kontextuálním kapitolám. Popis muslimských komunit v Rusku a na Ukrajině, ale stejně tak popis jejich mediálního prostoru a jednotlivých periodik je převážně statický, navíc orientovaný na „nezpochybnitelné“, avšak věcně nepříliš důležité informace. U sledovaných deníků a týdeníků se nedozvídáme o jejich politické orientaci a vlastnickém zázemí, o významných osobnostech i kauzách nedávné minulosti, ani o čtenářském profilu, v případě ruských a ukrajinských muslimů zase postrádám hlubší rozbor vývoje (a reálné diferenciací) těchto komunit v období SSSR a po jeho rozpadu. Všechny tyto informace by přitom autorka mohla bohatě využít v (namnoze absentující) interpretační části práce.

Podobně pokud jde o média a způsob jejich výzkumu. Autorka se spíše na prolegomenální úrovni seznámila s přístupy různých autorů a bez hlubší diskuse zvolila nejjednodušší z nich, kvantitativní analýzu vycházející z modelu agenda setting. Za badatelsky relevantní tedy považuje to, co daná média sama zobrazují, na což aplikuje přístup Runnymede Trust (hodnocení, zda islám a muslimy prezentují „otevřeně“ nebo „uzavřeně“) v čistě kvantitativní rovině. Jde jistě o relevantní a v řadě případů (nikoli v tomto) jediný možný přístup, jeho aplikant by si však měl současně uvědomit, jak dalece média formují/konstruují realitu a jak to ovlivňuje výsledky vlastního výzkumu. Obzvláště když to plyne i z autorčina teoretického úvodu a když autorka v závěru tvrdí, že „negativita a konflikt jsou jedněmi z nejpůvodnějších zdrojů médií“ (s. 62).

Obojí výhradu je však třeba brát s rezervou, je-li předmětem hodnocení bakalářská práce. Její autorka jistě nevyužila všechny možnosti, které by jí akademické zázemí mohlo dát, to je však dáno především stupněm vzdělání. Ve srovnání s jinými bakalářskými pracemi naopak konstatuji, že D. Kalynchiová s rozmyslem a úspěšně využila značné množství sekundární

literatury, z níž dokázala vybrat informace a přístupy využitelné pro její vlastní práci a pak je odpovídajícím způsobem aplikovat. Není to málo, a jestliže aktuálně autorčina analýza v některých ohledech zůstává jen „na půli cesty“, je to spíš pobídka pro další rozvoj v budoucnosti.

Uvedené nedostatky i (zejména) přednosti se plně projevují ve vlastní analytické části práce (s. 39–60, resp. i závěry s. 61–65). Uvěříme-li autorce, že kódovala správně (nebylo by, myslím, od věci, kdyby občas čtenáři dala „nahlédnout pod pokličku“ své práce, i když by se tím délka práce protáhla), přehledně a odpovídajícím způsobem prezentuje přístup jednotlivých médií k islámu a muslimům obecně, k dílčím otázkám vyplývajícím z analýzy Runnymede Trust a nakonec dochází ke srovnání mezi oběma zeměmi. Soudí, že mediální obraz islámu a muslimů se v obou zemích liší, a to s ohledem na (homogenitu) jejich složení, vztah k Západu, imigrantům a míru propagace islamofobních názorů, ačkoli celkově převažuje negativismus vyplývající z prezentace násilí (s. 64). S tím vším lze jistě souhlasit, bylo by však spíše překvapivé, kdyby výzkum kromě přesné kvantifikace uvedených jevů/charakteristik přinesl něco jiného – podstatná část těchto znaků jednoduše plyne z kontextuálního nastavení obou společností a funkce tištěných médií v nich. Nadto si nejsem jistý, je-li finální rusko-ukrajinská komparace jedinou možnou. Nebyly by rozdíly mezi jednotlivými periodiky v obou zemích větší než mezi oběma zeměmi, a čemu by tyto rozdíly odpovídaly? Tyto a další možnosti interpretace dosažených výsledků by předložené práci jednoznačně prospěly a posunuly by ji na kvalitativně vyšší úroveň, podobně jako odstranění výše uvedených nedostatků v teoreticko-metodologické oblasti.

* * *

Bakalářská práce D. Kalynchyiové je na tomto stupni univerzitního vzdělání plně odpovídající, precizně zpravovanou a kvalitativně nadprůměrnou analýzou vybraného dílčího společenského problému. **Doporučuji** ji proto k obhajobě a hodnotím jako **v ý b o r n o u**.

V Praze dne 3. června 2020

Prof. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.